

Technische Voorschriften uitvoering restauratie en herbestemming Villa Smits, Grotestraat 30 Eibergen

Inhoud

Inleiding	2
1 Algemeen.....	3
2 Constructieve onderdelen.....	4
3 Gevels.....	5
4 Daken	8
5 Interieurs.....	10
6 Energiebesparende maatregelen	13
7 Aanvullende uitvoeringseisen.....	16

ONTWERP

Inleiding

De uitvoeringsvoorschriften bevatten restauratieve richtlijnen voor het behoud van de technische en monumentale kwaliteiten van het beschermde rijksmonument 'villa Smits'. De voorschriften zijn bedoeld voor de uitvoering van de verbouwings- of restauratiewerkzaamheden.

De voorschriften zijn opgesteld vanuit een behoudtechnisch oogpunt. Het doet geen uitspraken over nieuwe toevoegingen of aanpassingen, zolang er geen historische onderdelen in het geding zijn en de wijzigingen technisch, fysisch en chemisch verenigbaar zijn met het monument.

De voorschriften bewaken de bouwkundige en monumentale kwaliteit van villa Smits. Het is niet mogelijk hiervoor algemene, toetsbare criteria op te stellen. Veel is afhankelijk van de ouderdom, het materiaalgebruik, de fysische condities en de monumentaliteit. Met name het begrip 'monumentaliteit' is niet absoluut te definiëren. In dit project is door ter zake deskundige medewerkers van het bevoegd gezag aan te geven om welke monumentale waarden het gaat.

Wetgeving en juridische grondslag

Iedere wijziging aan, op of in een beschermd monument moet allereerst worden beoordeeld door het bevoegd gezag. Veel aspecten die in deze voorschriften worden aangehaald zijn vergunningsplichtig volgens artikel 2.1 en 2.2 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Dit document dient als de voorschriften zoals bedoeld in artikel 2.22 van de Wabo.

Gebruik

Deze voorschriften zijn gebaseerd op twee beginselen van de monumentenzorg te weten:

1. behoud gaat voor vernieuwen;
2. de bouwgeschiedenis eerbiedigen.

De diverse onderdelen van de voorschriften liggen in het verlengde van deze uitgangspunten. De voorschriften bestaan uit uitgangspunten gevolgd door uitvoeringseisen, eventueel een functionele toets of aanwijzing en als nodig een aanvullende toelichting.

Afwijken van de voorschriften

De commissie Ruimtelijke Kwaliteit heeft in gevallen waarbij de aard of het kwaliteitsniveau van de monumentale waarden niet in deze richtlijnen algemeen geregeld worden, nadere eisen gesteld. Dit heeft geleid tot nadere voorwaarden in het besluit omgevingsvergunning. Van de vrijstellingsregel, art. 1.13 van het Bouwbesluit 2012, kan gebruik worden gemaakt als er monumentale waarden in het geding zijn of als de aanpassing zou leiden tot gevolgschade door fysische of chemische reacties. Als het bevoegd gezag expliciet eist dat aan een veiligheidseis voldaan moet worden, terwijl er monumentale waarden in het geding zijn, moet er gezocht worden naar een alternatieve oplossing waarbij aan de eis tot een aanvaardbaar niveau tegemoet wordt gekomen en de aantasting van het monument tot een minimum beperkt blijft.

Op alle niet voorgeschreven richtlijnen in deze uitvoeringsvoorschriften zijn de Provinciale "Uitvoeringsvoorschriften duurzame instandhouding van cultuurhistorische waarden 2006" van toepassing.

1 Algemeen

Uitgangspunt

Behoud gaat voor vernieuwen.

De historische bouwmaterialen, structuren en constructiewijzen vertegenwoordigen een belangrijke monumentale en historische waarde. Deze waarde dient zoveel mogelijk te worden gerespecteerd, zodat de geschiedenis en ontwikkeling van het ambachtelijke bouwen en het dagelijks gebruik van een monument afleesbaar zijn. Door vervanging gaat deze afleesbaarheid voorgoed verloren.

Bouwhistorie eerbiedigen.

Het transformatieproces, door verandering van het gebruik of functie, dat een gebouw door de tijd heen ondergaat, heeft een grote historische waarde. Een monument ontleent veelal zijn waarde aan de bouwgeschiedenis, Latere wijzigingen of toevoegingen kunnen van groot belang zijn omdat de bouwgeschiedenis van een gebouw daaraan afleesbaar is. Door reconstructie wordt deze afleesbaarheid verstoord. In een reconstructie wordt weliswaar geprobeerd een historisch beeld op te roepen, maar daarvoor moeten vaak historisch waardevolle onderdelen wijken.

Toevoegingen en veranderingen aan monumenten moeten reversibel zijn.

De verandering moet in beginsel een toevoeging zijn die weer ongedaan kan worden gemaakt, zonder de monumentale waarden aan te tasten. Nieuw toe te passen materialen moeten compatibel zijn. Historische materiaaltoepassingen en/of constructiewijzen zijn niet altijd verenigbaar met de tegenwoordige bouwmaterialen of constructiewijzen. Zij kunnen fysische en/of chemische reacties veroorzaken die schade toebrengen aan het monument. De toe te passen technieken mogen geen mechanische, fysische of chemische schade toebrengen aan een monument.

Vernieuwen met oude materialen blijft vernieuwen.

Hergebruik van historische bouwmaterialen verdient echter wel de voorkeur.

Toelichting

- *Onderdelen of elementen mogen niet worden vervangen als herstel mogelijk is.*
- *Als een onderdeel of element, ondanks kwaliteitsverlies, zijn functie nog vervult is vervanging geen optie.*
- *Als een toevoeging nodig is om een onderdeel of element naar behoren te laten functioneren is dit te prevaleren boven een volledig nieuw onderdeel of element.*
- *De bestaande situatie is dwingend ten opzichte van een eventuele wijziging of aanpassing. Als de bestaande situatie niet de oorspronkelijke situatie is, kan in overleg met het bevoegd gezag de oorspronkelijke situatie worden hersteld mits er geen historisch relevante onderdelen ten behoeve van dit herstel worden verwijderd.*
- *Het verrichten van een bouwhistorisch onderzoek kan geëist worden om de oorspronkelijke situatie te achterhalen.*
- *Noviteiten mogen niet zonder meer toegepast worden in of bij een monument.*
- *Materialen of technieken moeten hun toepasbaarheid door een attest of aantoonbare ervaring aantonen. In geval van twijfel kan een materiaal of techniek geweigerd worden.*

2 Constructieve onderdelen

Houten kappen en balklagen

- Het treffen van voorzieningen om in muren opgelegde balkkappen te beschermen tegen vocht is vergunningsplichtig. Indien dit aan de orde komt is een nadere vergunning nodig;
- Het grotendeels of integraal vervangen van sporen is vergunningsplichtig. Vervangen van 20% van de sporen is vergunningsvrij.
- Grotendeels of integraal vloerhout vervangen is vergunningsplichtig. Aangetast vloerhout mag tot 20% van de oppervlakte vergunningsvrij worden hersteld.
- Onderdelen die zijn aangetast door insecten en/of schimmels mogen pas vervangen worden als de onderdelen onvoldoende draagvermogen hebben en/of bestrijding niet mogelijk is. De aanwezigheid van insecten of schimmels betekent niet altijd dat het 'aangetaste' hout moet worden vervangen. In voorkomende gevallen kan bij een beperkte aantasting worden volstaan met het verlagen van het vochtgehalte in het hout en/of het toepassen van een bestrijdingsmiddel.
- Slechte onderdelen moeten niet in hun geheel worden vervangen, maar afgezaagd tot voorbij het onaangetaste, gezonde hout en aangelast (schuine lip- of haaklas; Llas = 2-2,5 hoogte balk) in beginsel met dezelfde houtsoort van hetzelfde formaat. Indien meer dan 40% van een onderdeel is aangetast, is volledige vervanging van dat onderdeel toegestaan.
- Herstellingen moeten hetzelfde uiterlijk en dezelfde profileringen hebben als het origineel.
- Voor de aanleg van leidingen mag niet door historische houtconstructies worden geboord.

Dragend metselwerk

- Zettingscheuren moeten worden ingeboet zodat de muur constructief een geheel blijft. De te gebruiken stenen en mortel moeten vergelijkbare fysische en chemische eigenschappen (hardheid, vochtopname) hebben als de bestaande wand. Indien het inboetwerk niet is aangepast aan het bestaande metselwerk kunnen reacties optreden die schade veroorzaken. Verder bestaat het risico dat het inboetwerk onvoldoende aan het bestaande werk hecht.
- Het metselwerk moet dusdanig bevochtigd zijn dat er geen wateronttrekking aan de specie optreedt. Wanneer water aan de verse metselmortel wordt onttrokken, hardt deze niet goed uit (verbranden). Dit levert een slechte hechting en slechte kwaliteit voegwerk op.
- Geroeste niet-blinde smeed- of gietijzeren ankers mogen niet worden vervangen maar moeten worden ontroest en behandeld. Vervangen is alleen mogelijk als herstel niet mogelijk is.
- De nieuwe voeg dient in samenstelling en hardheid aan te sluiten op het bestaande voegwerk. Indien sprake is van een kalkvoeg is het niet mogelijk een cementvoeg te gebruiken. Hulpstoffen zijn niet toegestaan.

3 Gevels

Reiniging

- De in het bestek aangegeven werveltechniek is alleen toegestaan op plekken waar dit echt noodzakelijk is. De kans op schade aan de harde verblendstenen is groot.
- Voorafgaand aan een reiniging moet een reinigingsproef ter goedkeuring worden overlegd.
- De oppervlaktelaag van een baksteen, natuursteen of een voeg mag niet worden aangetast als gevolg van de reiniging.
- Mechanisch reinigen (stralen) van verblendstenen, geglazuurde bakstenen of keramische tegels is niet toegestaan. Dit beschadigt de oppervlakte en heeft gevolgen voor de conditie van de gevel.

Voegwerk

- Voorafgaand aan de werkzaamheden moet een uithak- en voegproef ter goedkeuring worden overlegd. Het proefstuk moet tijdens de werkzaamheden aanwezig blijven.
- Het verwijderen van voegen mag niet leiden tot schade aan het metselwerk. Bij ondeskundig uithakken van een voeg beschadigt de steen. De voeg moet worden verwijderd met een naaldbeitel die geen schade toebrengt aan het historisch metselwerk of natuursteen. Het gebruik van bijvoorbeeld een slijptol voor het verwijderen van voegwerk is niet toegestaan.
- Voorafgaand aan het uithakken mogen lintvoegen tot op de gewenste uithakdiepte ingezaagd worden met een op lage toeren draaiende diamantzaag die langs een rei wordt geleid.
- Een stootvoeg smaller dan 1,5 mm mag niet worden verwijderd. De voeg wordt onherroepelijk breder dan bestaand waardoor het beeld wijzigt en de gevel wordt ontsierd.
- Een nieuwe voeg moet hechten aan de bakstenen en niet aan de oude voegmortel. Wanneer de nieuwe voeg hecht aan de oude mortel kan deze zijn functie, zoals het waterwerend maken van de gevel, niet goed vervullen. Een goed uitgehakte voeg is 'vierkant' uitgehakt, waarbij geen noemenswaardige specieresten aan de bakstenen achterblijven.
- De nieuwe voegafwerking moet identiek zijn aan het bestaande werk.
- De voegmortel moet qua samenstelling aangepast zijn aan de hardheid en vochtopname van het bestaande metselwerk. Kalkmortel mag niet door cement vervangen worden. Cement is te star voor kalkhoudend metselwerk waardoor de hechting vaak niet goed is. De voeg kan dan los komen en/of schade aan het omliggende werk veroorzaken.
- Het metselwerk moet dusdanig bevochtigd zijn dat er geen wateronttrekking aan de voegspecie optreedt. Het uitdrogen van vers voegwerk dient te worden voorkomen.
- Het is niet toegestaan voegen met kalk of een basterdmortel aan te brengen in een periode waarin vorst kan optreden. Het risico bestaat dat het water in de verse voeg bevriest waardoor de voeg kapot wordt gedrukt.
- Er mag geen noemenswaardige smet optreden. Eventuele smet mag niet met zoutzuur (ook niet verdund) worden verwijderd als de gevels met een kalkmortel zijn uitgevoerd en/of kalk- of zandsteensoorten bevatten.

Reparatie en inboeting metselwerk

- Nieuwe stenen moeten qua hardheid hygroscopische eigenschappen, formaat, kleur en textuur aansluiten bij het bestaande metselwerk. Stenen die qua hardheid en hygroscopische eigenschappen afwijken kunnen het omliggende muurwerk beschadigen.
- Bij schoon metselwerk moeten nieuw in te boeten bakstenen worden bemonsterd alvorens ze worden verwerkt.
- Het verband waarin de stenen worden verwerkt moet hetzelfde zijn als in de bestaande situatie.
- De metselmortel moet qua samenstelling aangepast zijn aan de hardheid en vochtopname van het bestaande metselwerk. Een veel voorkomend verschijnsel is

het vervangen van een kalkmortel door cement. Cement is te star voor kalkhoudend metselwerk waardoor de hechting vaak niet goed is. De voeg kan dan los komen en/of schade aan het omliggende werk veroorzaken.

- Roestende metalen elementen in de gevel moeten worden ontroest en metalen restanten zonder functie (of decoratieve waarde) moeten worden verwijderd. Roestend metaal zet uit en kan het metselwerk kapot drukken en daarmee de gevel beschadigen.
- De nieuw in te brengen metselstenen en de bestaande gevel moeten dusdanig vochtig zijn of worden bevochtigd dat er geen vochtuitwisseling met het bestaande metselwerk optreedt.

Natuursteen

- Bij reparatievlakken groter dan 3 dm³ moet in principe een nieuw stuk natuursteen van dezelfde soort worden ingeschoten; een reparatiemortel is dan niet toegestaan. Dezelfde soort natuursteen biedt de meest duurzame oplossing en sluit op lange termijn qua kleur, textuur en fysische eigenschappen het beste aan bij het oorspronkelijke werk. Grotere oppervlakken mortel kunnen door veroudering afsteken tegen hun omgeving. Als een natuursteensoort niet meer voorhanden is, kan in overleg met de toezichthouder/specialist erfgoed van de gemeente een andere natuursteensoort worden toegepast.
- Nieuwe in te schieten of in te passen natuursteen moet qua hardheid, porositeit en kleur verenigbaar zijn met het bestaande werk. De onderlinge naden tussen het ingeschoten werk en het bestaande blok dienen zo klein mogelijk te zijn.
- Reparatiemortels moeten qua vochthuishouding, structuur, kleur en oppervlakteafwerking aansluiten bij de bestaande natuursteen en worden aangebracht op een gezonde ondergrond.
- Nieuw aan te brengen natuursteen of het oppervlak van een reparatiemortel dient dezelfde afwerking te krijgen als in de bestaande situatie.
- Het toepassen van steenversteigers is niet toegestaan. Deze zijn niet te verwijderen zonder schade en dienen in verband met verwerking na circa acht jaar opnieuw aangebracht te worden, waardoor de textuur van het natuursteen volledig verloren gaat. Indien de laag verweert en er vocht achter komt, kan door vorst of afschilfering ernstige schade ontstaan.

Houten kozijnen, ramen en deuren

- Het repareren van ramen, deuren en kozijnen is vergunningsvrij. Het vervangen is vergunningsplichtig.
- Het aanbrengen van een doorvalbeveiliging is vergunningsplichtig. Een doorvalbeveiliging wijzigt het beeld van het monument.
- Vervangende onderdelen moeten eenzelfde profilering hebben als het te vervangen onderdeel en uitgevoerd zijn in een houtsoort met eenzelfde textuur. Dezelfde houtsoort heeft de voorkeur. Aangezien deze niet altijd in de juiste kwaliteit voorradig is, kan voor een alternatieve houtsoort met eenzelfde textuur worden gekomen. Meranti bijvoorbeeld heeft een duidelijk andere textuur dan grenen en is derhalve niet geschikt als vervanging voor grenen.
- Reparaties van gedeelten van een historisch venster- of deurpartij moet gebeuren door uitstukken of aanlassen door middel van een schuine of liplas. De las loopt schuin en afwaterend. Een stompe las is een ondeugdelijke methode die niet aansluit bij de vereiste restauratieve aanpak.
- Het is niet toegestaan om openingen tussen kozijn en muur met kit of PUR-schuim af te dichten. De naden tussen kozijn en gevel moeten met een damp-open voeg van kalkspecie worden afgedicht. Kit kan het uittreden van vocht blokkeren.
- De reconstructie van het balkonhek op de te reconstrueren moet aansluiten op de historische situatie in een uitvoering met verticale spijlen. Zie de foto's op pagina 19 en 47 uit het bouwhistorisch onderzoek. Dit detail moet vooraf ter nadere goedkeuring aan het bevoegd gezag worden overlegd.

Kleurgebruik

- Bij kozijnen in steens muren moet voor schilderwerk aan de buitenzijde een damp-open verfsysteem worden gebruikt. Aangezien oudere houtconstructies vanwege de aard van de omliggende constructie vaak meer vochtbelast zijn dan de tegenwoordige constructies, is het beter een damp-open verfsysteem toe te passen. Aan de binnenzijde is een dampdicht systeem het beste. Als richtlijn kan worden genomen dat een product als voldoende damp-open is wanneer de Sd-waarde kleiner is dan 300 mm. Een Sd-waarde van 150 mm voor het verfsysteem wordt als damp-open beschouwd.
- Oude verflagen mogen niet worden verwijderd maar dienen te worden overgeschilderd, zodat in de toekomst kleuronderzoek kan plaatsvinden. Als de aanwezige verflagen gezamenlijk dampdicht zijn, kunnen vochtproblemen ontstaan; in dergelijke gevallen is verwijdering van verflagen bespreekbaar. In dat geval dient kleuronderzoek plaats te vinden en een representatief deel van het verfpakket op enkele plaatsen te worden gehandhaafd.

Beglazing

- Het gebruik van siliconenkit bij glas in lood is niet toegestaan. Het waterdicht maken van glas in lood moet op de traditionele manier door middel van zogenaamd kitten. Traditioneel is dit een mengsel van lijnolie met krijt (lijnoliestopverf). Er zijn ook speciale zuurvrije kitten in de handel voor glas in lood. Niet-zuurvrije kitten tasten het lood aan.
- Uitbuikend glas in lood mag niet in situ vlak worden geduwd. De kans op schade aan het glas in lood is erg groot.
- Nieuwe loden profielen moeten overeenkomstig de bestaande zijn. Daarnaast moeten eventueel te vervangen ruitjes eenzelfde kleur hebben als bestaand. In veel gevallen hoeft een gebroken ruitje niet te worden vervangen maar kan een breukloodje worden toegepast.
- Laklagen ter bescherming van het glas zijn niet toegestaan. De laklaag is niet reversibel en op termijn niet waterdicht, waardoor schade kan ontstaan.
- Bij gebrandschilderd glas mogen alkalische of ionogene reinigingsmiddelen niet worden gebruikt.

4 Daken

Leien

- Op een monument mogen alleen leien worden toegepast die voorzien zijn van een keuringsrapport. Het keuren van leien op fysische, chemische en petrografische kenmerken van duurzaamheid en kwaliteit is van belang voor de instandhouding van daken. Bij vernieuwing is een keuring van elke voor één specifiek object bestemde partij leien verplicht. Deze keuring moet door een onafhankelijk onderzoeksinstituut worden verricht. De op basis van deze keuring te verwachten levensduur van een natuurlei dient tenminste 80 jaar te zijn.
- Uitgangspunt is de bestaande wijze van dekken.
- Bij vervanging moet er eenzelfde vorm, grote en kleur lei worden toegepast als bestaand.
- Kunstleien of andere producten ter vervanging van natuurleien zijn niet toegestaan.
- Alleen roestvrij stalen of koperen leihaken of nagels mogen worden toegepast.
- Onder een leibedekking mag geen dampdichte waterkerende laag worden toegepast. Gebitumineerd papier of dampdichte folie bijvoorbeeld vormen een hermetische afdichting waardoor de bebording aan condens wordt blootgesteld die daardoor kan verrotten. De leibedekking wordt door het gebrek aan ventilatie ook overmatig aan vocht blootgesteld.
- De nok en hoekkeper moeten op dezelfde wijze als bestaand worden afgedekt.

Zink, koper en lood

- De wijze van metaalbewerking en de verbindingstechniek moet op een ambachtelijke manier worden uitgevoerd. Koper en zink mag niet worden gefelst maar moet worden gezet. Bijvoorbeeld een roevendak mag bij vervanging niet als een gefelst dak worden uitgevoerd.
- Een kraal moet eenzelfde vorm krijgen als bestaand. Een platte kraal bijvoorbeeld mag niet worden vervangen door een ronde kraal.
- Het dilateren van goten moet met behulp van een broekstuk. Een expansiestuk is minder duurzaam en derhalve in beginsel niet toegestaan. Een expansiestuk mag alleen worden toegepast als er geen mogelijkheden zijn om een broekstuk toe te passen, bijvoorbeeld omdat het stromingsprofiel gehandhaafd moet blijven of omdat er onvoldoende afvoermogelijkheden aanwezig zijn.
- Bij solderen moet rekening worden gehouden met brandpreventie. Het onderliggende hout moet voor het solderen bevochtigd worden en na afloop moet gecontroleerd worden of er geen sprake is van smeulend hout.
- Metaalwerk mag niet worden gelijmd.
- Het toe te passen zink is minimaal 1,0 mm dik.
- Voor een koperen dak is de dikte van het koper minimaal 0,7 mm. Voor een koperen goot moet minimaal 0,8 mm worden toegepast. Bij een gootbreedte van meer dan 700 mm moet minimaal een dikte van 1,0 mm worden toegepast.
- Bij het solderen van koper moet van koper of zilverhoudend tinsoldeer gebruik worden gemaakt. Ander soldeer is als gevolg van elektrolytische corrosie minder duurzaam.
- Koperen onderdelen mogen niet afwateren op zinken elementen. Als gevolg van elektrolyse zal het water met koperionen het zink laten corroderen. Omgekeerd is wel mogelijk.
- Bij loden loketten moet minimaal 16 kg/m², loden nokken minimaal 25 kg/m² en loden goten minimaal 30 kg/m² lood worden toegepast.
- Bij de toepassing van lood op een ondergrond van bijvoorbeeld eiken, teak of Oregon pine moet een beschermende laag tussen het lood en het hout worden aangebracht. Bij rechtstreeks contact kan het zuur in het hout het lood aantasten.

Voorzieningen in of op het dak

- Voorzieningen moeten tussen de spanten worden aangebracht.
- Nieuwe voorzieningen in het dak worden bij kappen tot 10 rijen leien tussen de goot en de nok minimaal 3 leien uit de nok aangebracht;

- Installaties mogen niet zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied. Van de zonne-energie-installatie (opstellingsplan) moet een nadere detailtekening aangeleverd worden, waaruit de exacte plaatsing op het dak blijkt.

ONTWERP

5 Interieurs

Structuur en plattegronden

- Nieuw te maken doorbraken of muuropeningen verstoren de hoge monumentale waarde in structuur en interieur. Van elke nieuwe doorbraak moeten vooraf nader detailtekeningen ter goedkeuring worden voorgelegd.
- Rookkanalen zijn belangrijke structurerende elementen zijn waaruit de oorspronkelijke indeling kan worden afgeleid. Behoud en hergebruik voor moderne installaties wordt sterk aanbevolen. Een installatieplan voor het gebouw is nog geen onderdeel van deze vergunning. Afhankelijk van de ingrepen in het interieur wordt bepaald of deze als ondergeschikt kunnen worden aangemerkt.

Interieurs

- Vóór de restauratie van het interieur moet nog afstemming plaatsvinden over de exacte aanpak met de (kleur- en schilderingen) specialisten van de RCE. Het is namelijk niet helder wat verstaan wordt onder het aanhelen/herstellen van de stucplafonds en de gevolgen hiervan voor de waardevolle wand- en plafondschilderingen. Over de kleurstelling is ook nog niets genoemd. Voor wijziging van de kleurstelling van de monumentale onderdelen is kleurhistorisch onderzoek van belang (in het bouwhistorisch onderzoek is hier al een eerste voorzet voor gedaan, p. 34). Ook voor de minder monumentale afwerkingen is het van belang dat er een samenhang bestaat tussen de monumentale hal/trappenhuis en de overige vertrekken.
- Ingrepen in een historisch interieur zijn vergunningsplichtig. Op onderdelen is het nog niet bekend wat de gevolgen van deze veranderingen in het interieur zijn. Het verwijderen van interieuronderdelen zonder monumentale waarden en zonder constructieve functie is vergunningsvrij. Voor het aanpassen of verwijderen van alle overige onderdelen is een vergunning vereist. Afhankelijk van de ingrepen in het interieur wordt bepaald of deze als ondergeschikt kunnen worden aangemerkt.

Vloeren

- Bij het uitnemen mogen historische vloerdelen niet beschadigen.
- De vermeende parketvloer in de vm burgemeesterskamer moet op een deskundige manier worden gerestaureerd waarbij de eventueel in te passen elementen aansluiten bij de kleur en textuur van de vloer. Het ondeskundig vervangen, loshalen en schuren kan een historische vloer ruïneren. Bij een relatief dunne vloer kan schuren het einde van de parketvloer betekenen.
- Vervanging van plavuizen of platen in een natuurstenen vloer geschiedt in dezelfde natuursteensoort en moet in formaat, kleur en textuur aansluiten bij de bestaande vloer.
- De voegafwerking moet de bestaande toestand volgen. Natuurstenen plavuizen of tegels worden koud tegen elkaar aangelegd zonder wezenlijke voeg. Het aanbrengen van een voeg verandert het beeld en het karakter van de vloer.
- Eventueel ontbrekende plavuizen of tegels in een vloer mogen niet met cement worden aangesmeerd. Cementmortel is ook niet geschikt voor een tijdelijke reparatie. De mortel is lastig te verwijderen en de kans op beschadiging van aangrenzende tegels is groot. Daarnaast kan het gebruik van cement leiden tot aantastingen en verkleuringen bij lichte marmersoorten. Het is beter om tijdelijk een afwijkende tegel te gebruiken of een schrale mortel aan te brengen die eenvoudig te verwijderen is, zoals een kalkmortel.
- Bij vervanging van gebroken tegels moeten nieuwe tegels zo goed mogelijk aansluiten bij de omgeving. Moderne tegels sluiten qua kleur en grootte vaak niet aan bij historische tegelvloeren. In zijn algemeenheid en zeker bij tegelvloeren met motieven vraagt dit om maatwerk. In sommige gevallen kunnen historische bouwmaterialen nog een uitkomst bieden. Afhankelijk van de waarde van een vloer kan een nieuwe tegel worden gemaakt.
- Moderne tegellijmen zijn niet geschikt voor het opnieuw plakken van tegels. Tegellijm is in tegenstelling tot de oude tegelmortels nauwelijks of niet van de tegels te verwijderen en daarmee niet reversibel. Met een traditionele (kalk)mortel zijn de

tegels nog los te krijgen. Kant-en-klare voegmortel is niet geschikt voor het inwassen van oude tegelvloeren. De kunststof toevoegingen zetten zich af op het oppervlak van de oude tegel en kunnen een onverwijderbare smet achterlaten.

- Bestaande natuursteenvloeren mogen niet worden gepolijst.

Binnenpleisterwerk

- Het aanbrengen van dampdichte afwerkklagen op historische binnenwanden is niet toegestaan. Oude dikke muren in een historisch vertrek hebben vaak een bufferfunctie wat betreft het opnemen van vocht. Het verloren gaan van deze bufferfunctie kan een verhoogd risico opleveren voor de vensters. Bij een damp-open afwerking zal de kans op schimmels sterk worden verminderd.
- De toepassing van hoekbeschermers in historische interieurs is niet toegestaan.
- Op historisch pleisterwerk mag geen latex of andere verfsoorten met elastomeren worden toegepast.
- Bij historisch pleisterwerk dient de verf met de kwast te worden aangebracht.

Binnenbetimmering

- Vervangende onderdelen moeten dezelfde profilering hebben als het te vervangen onderdeel en zijn uitgevoerd in een houtsoort met eenzelfde textuur. Dezelfde houtsoort heeft de voorkeur. Indien deze niet in de juiste kwaliteit voorradig is, kan voor een alternatieve houtsoort met een vergelijkbare textuur worden gekozen.

Behangsels

- Als restanten van historische behangsels of wanddecoraties worden aangetroffen of indien over de waarde wordt getwijfeld, is nader overleg met de toezichthouder/specialist erfoegd van de gemeente vereist. Dat geldt ook voor (restanten van) papieren behangsels op gepleisterde muren en betengelingen.

Plafonds

- Bij het verwijderen van verflagen mag het plafond niet beschadigen. Wanneer bij een stucplafond door veelvuldig overschilderen de ornamenten dicht zijn geschilderd, heeft het de voorkeur de verflagen te verwijderen met de stijfsmethode (door het drogen en krimpen van de aangebrachte stijfsellaag komen de oude verflagen los) of met een speciaal chemisch product. Bij afsteken en schuren is de kans op beschadiging groter, dit mag alleen worden gedaan door ervaren restauratiestukadoors. Bij het verwijderen van de verflagen moet eerst worden onderzocht of er oude en waardevolle verflagen aanwezig zijn, die bewaard moeten blijven.
- Bij houten plafonds moeten nieuwe onderdelen dezelfde profilering hebben als het te vervangen onderdeel en uitgevoerd in een houtsoort met dezelfde textuur.
- De toepassing van latex of andere verfsoorten met elastomeren is verboden.
- Bij historische plafonds moet de verf met de kwast worden aangebracht.

Binnenschilderwerk

- Oude kleur afwerkingen moeten worden behouden en mogen niet worden verwijderd. De oude verflagen geven informatie over de kleurafwerkingen van een interieur in het verleden en zijn daarmee van bouwhistorische waarde. Wanneer de verflagen van een onderdeel worden verwijderd gaat deze informatie verloren. Pas wanneer de profilering dusdanig is dicht geschilderd waardoor allerlei detail verdwijnt, kunnen de verflagen in overleg met monumentenspecialisten en na kleuronderzoek worden verwijderd. Hierbij is het wenselijk dat op een nader te bepalen plaats in het interieur een kleurladder bewaard blijft.

Installaties

- Bij het aanbrengen van nieuwe installaties mag geen schade ontstaan aan historisch waardevolle interieurs of constructieve elementen.
- De installaties moeten zodanig zijn gesitueerd dat de visuele gaafheid van een historisch waardevol interieur niet wordt aangetast.

- Het is niet bekend of er gaten in historische constructies ten behoeve van installaties of het infraisen van leidingen in historisch muurwerk moeten worden gemaakt. Dit is vergunningsplichtig. Informatie daarover moet nader aangeleverd worden.
- Het aanbrengen van installaties op of tegen monumenten of het aanbrengen van roosters ten behoeve van installaties die geen onderdeel zijn van deze vergunning is vergunningsplichtig.
- Voor de aanleg van leidingen mag niet door historische balken worden geboord.

Brandvoorschriften

- Brandwerende voorzieningen moeten reversibel aangebracht worden.
- Historische deuren mogen niet worden vervangen door brandwerende deuren. Brandveiligheid kan in sommige gevallen worden bereikt met een bij brand opschuimende strip in de sponning of door de deur aan één zijde worden te bekleden met een brandwerende beplating.
- Monumentale trappen mogen niet worden bekleed met brandwerende materialen.
- Gietijzeren en stalen onderdelen mogen alleen met brandwerende verf worden behandeld als de expressie van de aanwezige detaillering behouden blijft.
- Verlichte vluchtroute- en nooduitgangaanduidingen zijn alleen mogelijk wanneer de stroomvoorziening de historische interieurs niet aantast. Wanneer het aanleggen van een noodstroomvoorziening negatieve gevolgen heeft voor het monumentale interieur zal bijvoorbeeld van fluorescerende bordjes gebruik moeten worden gemaakt.
- Wanneer vlucht- of veiligheidsvoorzieningen nadelige gevolgen hebben voor het monument, moet gestreefd worden naar gelijkwaardige oplossingen die minder schade aan het interieur opleveren.
- Het veranderen van een monument of het aanbrengen van aard- en nagelvaste voorzieningen ten behoeve van de brandveiligheid is vergunningsplichtig.

6 Energiebesparende maatregelen

Algemeen

- Het pakket van energiebesparende maatregelen moet verenigbaar zijn met het monument. Een fysische berekening moet dit aantonen, voordat de maatregelen uitgevoerd worden.
- Installatietechnische voorzieningen die energie opwekken, accumuleren of besparen zijn mogelijk, mits zij het monument niet visueel aantasten en niet ten koste gaan van monumentale interieurwaarden.
- De te nemen maatregelen moeten op elkaar en op de thermische en fysische balans van het monument zijn afgestemd.
- Omdat reguliere isolatiemiddelen voor veel monumenten niet geschikt zijn, moet gezocht worden naar andere producten die, bijvoorbeeld door een geringere dikte, een oplossing kunnen bieden.
- Bij (delen van) panden met geen of beperkte interieurwaarden kunnen vaak eenvoudig installaties worden ondergebracht die tot een lager energieverbruik leiden zoals Laag Temperatuur Water verwarming (LTW) en gebalanceerde ventilatie met een Warmte Terug Win systeem (WTW). Verder bieden veel monumenten mogelijkheden om o.a. warmtepompen of biomassa-installaties aan te brengen ter compensatie van een lagere isolatiewaarde. Met een op het monument afgestemd pakket maatregelen kan derhalve in de meeste gevallen toch een betere energieprestatie worden bereikt.

Ramen

- Isolerende beglazing is toegestaan in historisch waardevolle ramen, mits het glas verenigbaar is met de detaillering van het raam en het niet ten koste gaat van historisch waardevol glas. Daarnaast moet de afmeting van het bestaand raamhout voldoende zijn om op verantwoorde wijze isolerende beglazing aan te brengen.
- Als de zwaarte van het raamhout niet toereikend is, kan tot aanpassing of vervanging worden overgegaan als de bestaande ramen geen monumentale waarden vertegenwoordigen en/of in die mate in slechte technische staat verkeren dat ze niet zijn te handhaven.
- Wanneer een raam wel monumentale waarden vertegenwoordigt maar onherstelbaar aangetast is, mogen de ramen worden vernieuwd en kan isolerende beglazing worden toegepast, mits het uiterlijk en de detaillering van het bestaande raam verenigbaar zijn met isolerende beglazing. Hierbij moet het aanzicht, de dagmaten, negge, zwaarte, en detaillering vanaf de buitenzijde ongewijzigd blijven. Aan de binnenzijde mag de detaillering enigszins afwijken van het oorspronkelijk tenzij het interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt. Het bestaande raamsysteem moet hierbij worden gehandhaafd. Draai-kiepramen zijn in beginsel niet toegestaan, tenzij het ramen met een indifferente waarde aan de achterzijde van een pand betreft.
- Wanneer een bestaand raam geen monumentale waarden vertegenwoordigt, mag het worden vervangen door een modern raam met isolerende beglazing en kierdichting onder de voorwaarde dat de detaillering en materialisering aansluiten bij het karakter van het monument.
- De bestaande monumentale kozijnen mogen niet ingrijpend worden aangepast of vervangen ten behoeve van tocht dichtingsvoorzieningen of geleidingssystemen.
- Schijnroeden, Wienersprossen of roedeverzwaringen zijn niet toegestaan.
- Oud glas en glas-in-loodramen moeten worden gehandhaafd. Glas-in-loodramen mogen niet in de luchtsponw van dubbel glas worden aangebracht.
- Bij het toepassen van dubbele beglazing dienen de afstandsprofielen te worden uitgevoerd in kleur of met een zwarte rubberkern in plaats van metaal.
- Als isolerende beglazing niet inpasbaar is, kan voor een andere oplossing gekozen worden, zoals een binnenvoorzetraam.
- De detaillering en de onderverdeling van het binnenvoorzetraam mag niet detoneren met het monumentale raam.

- Het aanbrengen van isolerende beglazing heeft geen effect als niet ook de kierdichting wordt verbeterd. De aanwezige monumentale waarden kunnen er toe leiden dat isolatievoorzieningen niet mogelijk zijn.

Gevels

- Het is nog niet duidelijk op welke wijze gevelisolatie wordt toegepast. Het aanbrengen van gevelisolatie is vergunningsplichtig. Deze gegevens moet vooraf ter goedkeuring aan de gemeente worden aangeleverd.
- Het aanbrengen van isolatiemateriaal mag geen fysische veranderingen tot gevolg hebben die schade aan het monument toebrengen.
- De isolatie van de wanden moet afgestemd zijn op het totale pakket van isolatievoorzieningen. Een in verhouding tot de overige isolatievoorzieningen relatief dik isolatiepakket kan tot schade leiden.
- Voorzetwanden en binnenisolatiesystemen mogen niet worden toegepast als monumentale interieuronderdelen worden aangetast of aan het zicht onttrokken, zoals lambriseringen, wandbespanningen, monumentale plafonds en plafondlijsten.
- Buitenisolatiesystemen zijn niet toegestaan.
- Als strijk balken en strijkspanten op minder dan 25 mm van de gevel zijn geplaatst of wanneer monumentale plafonds verhinderen dat de isolatievoorziening kan worden doorgezet, moet van de isolerende maatregel van de gevel worden afgezien. Er kan dan niet afdoende isolatiemateriaal tussen het constructieonderdeel en de buitenwand worden aangebracht met condensvorming tot mogelijk gevolg. Het inpakken van de strijk balk zodat die aan de koude kant van de isolatie komt te liggen, is niet toegestaan. Een strijkspant of strijk balk mag in beginsel niet verplaatst worden, tenzij de gevolgen voor de monumentale waarden beperkt zijn. Indien er sprake is van een houtskelet, moer en kinderbint-constructie, of anderszijds bijzondere historische constructies is het verplaatsen van onderdelen uitgesloten.
- Bij het toepassen van binnenisolatie mag niet met een luchtsponw worden gewerkt. Een luchtsponw moet immers met buitenlucht worden geventileerd. Dit leidt tot ongewenste voorzieningen in het historische metselwerk.

Daken

- Een warm-dak constructie heeft de voorkeur boven een koud-dak constructie. Er kan aan de binnenzijde isolatie worden aangebracht, maar daarbij moet een goede ventilatie met buitenlucht tussen de isolatie en het dakbeschot worden gewaarborgd.
- Afdichtingsmiddelen als kit en PUR-schuim zijn niet toegestaan. Historische kappen dienen voldoende geventileerd te worden.
- Volgens het plan wordt alleen de kap geïsoleerd aan de binnenzijde en het platte dak aan de bovenzijde. Details van de bestaande situatie ontbreken nog en dienen voorafgaand aan de werkzaamheden alsnog ingediend te worden.

Vloeren

- Het is niet bekend of er vloerisolatie wordt toegepast. Het aanbrengen van vloerisolatie is vergunningsplichtig. Dit geldt voor zowel het aanbrengen van isolatie op als onder een vloer. Als dat het geval is, moeten vooraf nadere gegevens worden aangeleverd.
- Voor het aanbrengen van isolerende voorzieningen mogen geen monumentale onderdelen, zoals vloeren of plafonds, verwijderd of ontmanteld worden.
- Verhoogde of zwevende vloeren mogen niet leiden tot het inkorten van monumentale deuren.
- Verhoogde en zwevende vloeren mogen niet leiden tot het aanpassen of verplaatsen van monumentale trappen.
- Monumentale onderdelen, zoals lambriseringen of plinten die onderdeel zijn van het interieur, mogen niet geheel of gedeeltelijk door verhoogde vloeren aan het zicht onttrokken worden.
- Verlaagde plafonds zijn toegestaan, maar moeten zodanig worden aangebracht dat de bevestigingsmiddelen geen monumentale onderdelen aantasten. Installaties, zoals elektrische leidingen, mogen niet door monumentale onderdelen, zoals balken, worden gevoerd.

Ventilatie

- Bij mechanische of balansventilatie moeten de installaties zodanig zijn aangebracht dat geen schade wordt toegebracht aan historisch waardevolle interieurs of constructieve elementen.
- De installaties moeten zodanig zijn gesitueerd dat de visuele gaafheid van het interieur niet wordt aangetast.
- Ventilatioorosters of suskasten zijn niet toegestaan. Wanneer het vervangen of aanpassen van de ramen is toegestaan mag een verholten ventilatievoorziening worden aangebracht.
- Muurventilatioorosters of muursuskasten zijn niet toegestaan.
- Als er geen monumentale waarden in het geding zijn, kunnen ventilatievoorzieningen in de achtergevel aangebracht worden. De ventilatie dient bij voorkeur via voorzieningen op het dak te worden gerealiseerd, maar wel op een wijze dat de monumentale waarden van de interieurs niet worden aangetast.

Zonne-energie

- Zonnepanelen zijn toegestaan op het dak van het monument, mits deze niet zichtbaar zijn vanaf de openbare ruimte.

ONTWERP

7 Aanvullende uitvoeringseisen

- Als tijdens de uitvoering van vergunde werkzaamheden historische onderdelen te voorschijn komen waarvan het bestaan voordien niet bekend was, is de vergunninghouder verplicht dit te melden bij de medewerkers van het bevoegd gezag. Als noodzakelijk kan de medewerker van het bevoegd gezag een revisie van het bouwplan eisen in aanvulling op de verleende vergunning.
- De uitvoerenden moeten medewerkers van het bevoegd gezag de mogelijkheid bieden tijdens de werkzaamheden onderzoek uit te voeren.
- Historisch waardevolle elementen moeten tijdens restauratie- en verbouwwerkzaamheden afdoende beschermd worden tegen beschadigingen.
- Een monument moet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden te allen tijde afdoende tegen weersinvloeden beschermd zijn.
- Onderdelen die hergebruikt zullen worden, maar voor de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijk worden gedemonteerd, moeten droog, geventileerd en beschermd tegen mogelijke beschadigingen worden opgeslagen.
- Stut- en stempelconstructies moeten zodanig worden aangebracht dat zij geen schade kunnen veroorzaken aan historisch waardevolle elementen.
- Steigers moeten zodanig geplaatst en bevestigd worden, dat de schade aan de gevel tot een minimum beperkt blijft. Verankerings-elementen moeten bij demontage worden verwijderd en de ontstane gaten moeten gevuld worden met daartoe geëigende, bij het monument passende materialen. Steigers mogen niet aan geveltoppen worden "gehangen".
- Veiligheidsvoorzieningen voor inspectie zijn in beginsel toegestaan mits de aan te brengen voorzieningen geen monumentale onderdelen aantasten en zij niet prominent aanwezig zijn. Veiligheidsvoorzieningen voor onderhoud zijn alleen toegestaan als de bereikbaarheid met bijvoorbeeld hoogwerkers niet redelijkerwijs mogelijk is en de noodzaak van regulier onderhoud aanwezig is.